

Sdílený speciální pedagog v kontextu Operačního programu Jan Amos Komenský (OP JAK)

Shared Special Education Teacher in the Context of the Operational Programme Jan Amos Comenius (OP JAK)

Zdenka Šándorová

Abstrakt

Autorka příspěvku se zaměřuje na nový projekt MŠMT, který specifikuje poskytování pozice školního speciálního pedagoga se zohledněním velikosti školy. Institucionalizace školních speciálních pedagogů v rámci Operačního programu Jan Amos Komenský (OP JAK) představuje velmi dobrý krok, který menším školám umožní využívat služeb tzv. sdíleného školního speciálního pedagoga.

Klíčová slova

Klíčové slovo 1, sdílený speciální pedagog, 2, OP JAK, 3, šablony, 4, malotřídní škola, 5, pedagogicko-psychologická poradna

Abstract (anglicky)

The author of the paper focuses on a new project of the Ministry of Education, Youth and Sports, which specifies the provision of the position of a school special education teacher taking into account the size of the school. The institutionalization of school special educators within the framework of the Jan Amos Comenius Operational Programme (OP JAK) represents a very good step that will enable smaller schools to use the services of a so-called shared school special education teacher.

Key words (anglicky)

Key word 1, shared special pedagogue, 2, OP JAK, 3, templates, 4, small-class school, 5, pedagogical-psychological counselling

Úvod do tématu

Jan Amos Komenský patří k největším pansofistům a filozofům Evropy. Myšlenky a postupy, obsažené v díle tohoto nadčasového pedagoga jsou významným přínosem pro současnou společnost. Zdůrazňoval, že vzdělávání je nikdy nekončící celoživotní proces a že je potřebné se mu celoživotně věnovat. Z tohoto předpokladu vychází Operační program Jan Amos Komenský (OP JAK), který klade důraz na nezbytnost nabytí kompetencí k celoživotnímu vzdělávání, díky kterým člověk dosáhne maximalizace svého potenciálu a dlouhodobé uplatnitelnosti ve společnosti.

Doba, v níž žijeme, je rychlá, stále složitější, náročnější, klade na nás stále složitější nároky související s digitalizací, robotizací, umělou inteligencí, ale i klimatickými a společenskými změnami. Jsme jejich nedílnou součástí a hledáme možná východiska, která se týkají nejen jednotlivce, ale i společnosti a celého lidstva.

Tímto směrem je zaměřen nový projekt Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy (MŠMT), který specifikuje poskytování pozice školního speciálního pedagoga se zohledněním velikosti školy. Institucionalizace školních speciálních pedagogů v rámci Operačního programu Jan Amos Komenský (OP JAK) představuje velmi dobrý krok, který menším školám umožní využívat služeb tzv. sdíleného školního speciálního pedagoga.

1 Operační program Jan Amos Komenský

Operační program Jan Amos Komenský (OP JAK) je víceletým tematickým programem v gesci MŠMT, v jehož rámci je možné v novém programovém období 2021–2027 využít finanční prostředky z Evropských strukturálních a investičních fondů (ESIF). Celková finanční alokace je 90 miliard Kč, přičemž 43 miliard je určených na podporu výzkumu a vývoje, 19 miliard na podporu vysokých škol a 28 miliard na regionální školství.

Operační program Jan Amos Komenský (OP JAK) navazuje na Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání (VVV). Jeho cílem je podpořit kvalitu a dostupnost vzdělávání na všech úrovních, počínaje předškolním vzděláváním a konče oblastí výzkumu a vývoje. Nosnou myšlenkou je celoživotní vzdělávání.

Struktura OP JAK reflektuje prioritní témata financovaná ze strukturálních fondů Evropské unie v programovém období 2021–2027 a zkušenosti z předchozích operačních programů v gesci MŠMT. Cílem OP JAK je podpora rozvoje otevřené a vzdělané společnosti založené na znalostech a dovednostech, rovných příležitostech a rozvíjející potenciál každého jednotlivce,

kteřá povede k růstu konkurenceschopnosti České republiky a zlepšení životních podmínek jejích obyvatel

1.1 OP JAK na podporu institucionalizace

Od začátku zavedení inkluzivního systému vzdělávání v České republice (r. 2016) existují paralelně dva způsoby financování podpůrných pedagogických pozic na školách – národní v rámci poskytování podpůrných opatření druhého až pátého stupně ze státního rozpočtu a z ESF prostřednictvím OP VVV. MŠMT vytvořilo model systémového ukotvení pozic speciálních pedagogů a školních psychologů tak, aby alespoň na částečný úvazek mohli působit v každé základní škole v ČR. Nově MŠMT nastavuje parametry poskytování pozic školního psychologa a školního speciálního pedagoga se zohledněním velikosti škol, příp. podílu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v nich.

V první fázi institucionalizace podpůrných pozic pro ZŠ dochází k cílenému využití evropských prostředků OP JAK. Tento model je v letech 2022-2024 financován a ověřován ve svých parametrech prostřednictvím šablon z OP JAK. Mezitím po zkušenostech z pětiletého fungování obou modelů přichází MŠMT se systémovou změnou legislativy, tak aby od 1. ledna 2025 mohly být tyto pozice stabilně, dlouhodobě a předvídatelně financovány ze státního rozpočtu, tzn. že to povede ke spojení obou systémů do jednoho.

<https://www.edu.cz/specialni-pedagog-a-skolni-psycholog-pro-kazdou-zs/#1-co-je-c%C3%ADlem-institucionalizace-podp%C5%AFrn%C3%BDch-pozic>

Tedy díky podpoře z evropských fondů je v základních školách do konce roku 2024 ověřován model institucionalizace podpůrných pedagogických pozic. Každá ZŠ s počtem žáků 180 a vyšším má možnost financovat školního psychologa a školního speciálního pedagoga samostatně v rámci svého projektu. ZŠ, které se rozhodnou pro školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga, dostanou finanční prostředky na uvedené pozice navíc, tedy nebude se jim započítávat do základního limitu. Školy s počtem žáků 179 a méně získají analogickou podporu prostřednictvím pedagogicko-psychologických poraden.

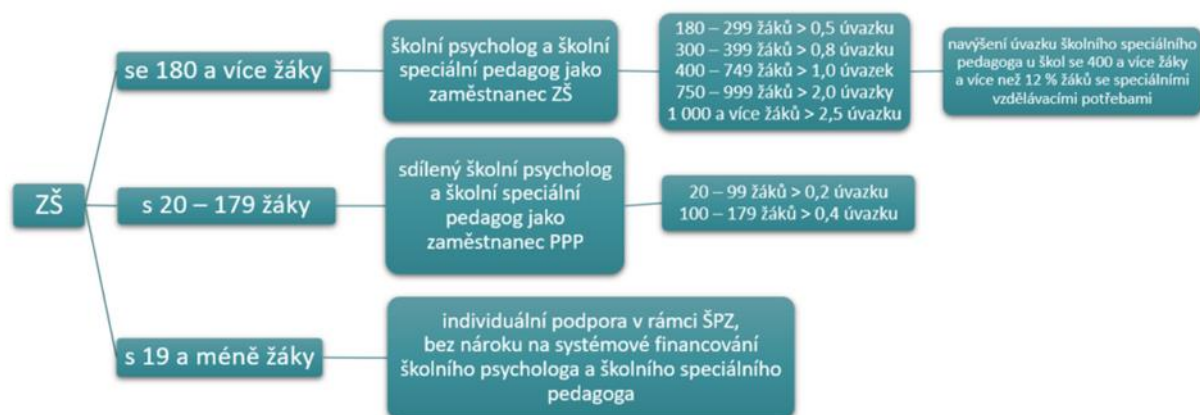
Cílem ministerstva školství je zajistit od roku 2025 financování těchto pozic z prostředků státního rozpočtu, přičemž je stěžejní pilotovat a vyhodnocovat různé varianty poskytování těchto zásadních služeb. Doufejme, že tento cíl bude naplněn vzhledem k ekonomické situaci České republiky.

Schematicky je možno znázornit institucionalizaci podpůrných pedagogických služeb následovně podle tabulky.

Tab. 1

Institucionalizace podpůrných pedagogických pozic

INSTITUCIONALIZACE PODPŮRNÝCH PEDAGOGICKÝCH POZIC

Zdroj: Institucionalizace podpůrných pedagogických pozic MŠMT, červen 2022, dostupné z <https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2022/06/Institucionalizace-podpurnych-ped.-pozic-2.-6.-2022.pdf>

2 Praxe Operačního programu Jan Amos Komenský

2.1 Institucionalizace podpůrných pedagogických pozic

V rámci OP JAK – do *Institucionalizace podpůrných pedagogických pozic* se zapojila PPP a SPC Královéhradeckého kraje. Toto konkrétní školské poradenské zařízení cílí na poskytování personální podpory – sdíleného školního psychologa a sdíleného školního speciálního pedagoga základním školám s počtem žáků 179 a méně. Tyto školy začleňují do kolektivu minimálně tři žáky s potřebou podpůrných opatření prvního stupně podpory. Minimálně tři žáci s potřebou podpůrných opatření prvního stupně podpory musí být ve škole identifikováni po celou dobu realizace aktivity. Zajištění personální podpory vyrovná šance na maximální rozvoj potenciálu každého žáka základní školy.

Cílem OP JAK je přispět k zajištění rovného přístupu ke kvalitnímu a inkluzivnímu vzdělávání pro všechny děti, žáky a účastníky zájmového vzdělávání prostřednictvím podpůrných personálních pozic, vzdělávání pracovníků škol a školských zařízení, vzájemného sdílení zkušeností, spolupráce a podpory zavádění inovativních metod výuky.

2.2 Základní specifikace výzvy OP JAK na podporu institucionalizace

Za důležitou považujeme uvést základní specifikace výzvy:

Aktivity – personální podpora

Pro ZŠ se 180 a více žáky: Školní psycholog ZŠ, školní speciální pedagog ZŠ

Pro ZŠ od 20 do 179 žáků: Sdílený školní speciální pedagog ZŠ, Sdílený školní psycholog ZŠ
– aktivity poskytované skrze oprávněné žadatele-PPP

Délka projektu: 24-36 měsíců

Vyhlášení výzvy: 25. května 2022

Datum zahájení příjmu žádostí o podporu: s vyhlášením výzvy

Způsobilost výdajů: (až 3 měsíce před podáním žádosti o podporu, nejdříve od 1. 5. 2022) – pro co největší možnou návaznost práce personálních pozic.

Nejzazší datum pro ukončení fyzické realizace projektu: pro ZŠ 31. 12. 2025 (realizace aktivit školní psycholog a školní speciální pedagog do 31. 12. 2024), PPP do 31. 12. 2024.

Cílová skupina: žáci základních škol (s výjimkou škol zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona, škol při zdravotnickém zařízení a škol s počtem žáků 19 a nižším),

2.3 Metodika k institucionalizaci podpůrných pedagogických pozic (školní psycholog, školní speciální pedagog)

MŠMT v souvislosti s institucionalizací podpůrných pedagogických pozic vydal metodický materiál k podpoře základních škol a pedagogicko-psychologických poraden při plošném zavádění pozic školních psychologů a školních speciálních pedagogů do základních škol. Metodika mimo jiného obsahuje cesty k dosažení odborné kvalifikace daných pozic, jejich standardní činnosti, jejich rozsah přímé a nepřímé pedagogické činnosti, vymezení kompetencí ředitelů PPP a ZŠ, materiální vybavení ŠPP, informace k diagnostickým nástrojům, hodnocení zaměstnanců a další informace v přílohách.

2.3.1 Odborná kvalifikace podpůrných pedagogických pozic

Dle § 18 zákona č. 563/2004 Sb. lze odbornou kvalifikaci speciálního pedagoga získat absolvováním akreditovaného magisterského studijního programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku. Jedná se zejména o obory studijního programu Speciální pedagogika (např. studijní program Speciální pedagogika - obory speciálně-pedagogická andragogika, speciální pedagogika rehabilitační činnosti a management speciálních zařízení), obor učitelství pro školy pro mládež vyžadující zvláštní péči, vychovatelství pro školy pro mládež vyžadující zvláštní péči, vychovatelství pro speciální zařízení, učitelství pro speciální školy (jednooborové studium), integrované studium speciální pedagogiky – učitelství na speciálních školách.

2.3.2 Standardní činnosti (sdíleného) školního speciálního pedagoga

Náplň práce speciálního pedagoga stanovuje ředitel školy (resp. ředitel PPP) na základě druhu práce sjednaného v pracovní smlouvě (školní psycholog, školní speciální pedagog) a na základě vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, která blíže vymezuje druh činnosti školního psychologa a školního speciálního pedagoga prostřednictvím standardních činností.

Školní speciální pedagog ke své činnosti potřebuje (až na popsané výjimky níže) informovaný souhlas zákonných zástupců žáků v souladu s § 1 vyhlášky č. 72/2005Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních a v případě, že se jedná o podpůrné opatření, v souladu s vyhláškou č. 27/2016 Sb., ve znění pozdějších změn. Souhlasu zákonného zástupce není třeba v případech, kdy je ohroženo duševní nebo tělesné zdraví žáka nebo osob v jeho okolí a v případech krizové intervence.

Náplň práce školního speciálního pedagoga vychází z přílohy č. 3 (Standardní činnosti školy) vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (ŠPZ), ve znění pozdějších předpisů.

Školní speciální pedagog vykonává činnosti depistážní (screeningové), konzultační, poradenské, diagnostické, metodické a intervenční, dále komunikuje s vedením školy, pedagogy, žáky a zákonnými zástupci a spolupracuje jak se školskými poradenskými zařízeními, tak se zdravotnickými, sociálními či dalšími službami. Školní speciální pedagog se rovněž podílí na vytváření pedagogicko-psychologických služeb ve škole, včetně programu primární prevence. Dokumentaci o svých činnostech vede v souladu s aktuálně platnými legislativními předpisy.

Školní speciální pedagog je součástí školního poradenského pracoviště (ŠPP) společně se školním metodikem prevence, výchovným poradcem, příp. školním psychologem. Metodicky je školní speciální pedagog veden místně příslušnou PPP.

2.3.3 Kompetence ředitele PPP, které se uplatňují v případě zajištění sdílené podpůrné pedagogické pozice sdílený školní speciální pedagog

Sdílený školní speciální pedagog je zaměstnancem PPP. Povinností ředitele PPP jako zaměstnavatele je vycházet ze zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů, a přistupovat ke školním odborníkům zaměstnaným pod PPP stejně jako ke všem ostatním zaměstnancům PPP.

Povinností ředitele PPP je spolupracovat s ředitelem základní školy.

Ředitel PPP:

- stanoví rozpis pracovní doby, a to po dohodě s ředitelem základní školy,
- stanoví pravidla pro oběh informací (informační tok),
- provádí kontrolu a hodnocení práce školního psychologa či školního speciálního pedagoga,
- zajišťuje pomůcky a diagnostické nástroje potřebné k práci školního specialisty (zakoupí či půjčí ze stávajícího vybavení),
- vytváří plán dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků ve spolupráci s ředitelem školy.

Ředitel ZŠ:

- zajišťuje prostorové a materiální podmínky pro výkon činnosti školního psychologa či školního speciálního pedagoga (uzamykatelná místnost, skříň apod.),
- spolupracuje s ředitelem PPP při stanovení náplně práce dle výše popsaných kritérií,
- stanoví pravidla pro oběh informací (informační tok),
- nastaví pro odborné pracovníky přístup ke všem potřebným informacím o žákovi,
- zajistí bezpečné podmínky pro práci.

2.3.4 Přímá a nepřímá pedagogická činnost

V textu zmiňujeme také důležitou informaci k pedagogické činnosti, a to přímou a nepřímou pedagogickou činnost včetně rozsahu studijního volna.

U pedagogických pracovníků škol a školských zařízení zřizovaných MŠMT, krajem, obcí a dobrovolným svazkem obcí, jehož předmětem činnosti jsou úkoly v oblasti školství, je její rozsah závazně určen nařízením vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů.

Ve vztahu k profesi školního psychologa a školního speciálního pedagoga je její rozsah učen rozmezím (20 až 24 h za týden), konkrétní rozsah pak stanoví ředitel školy/PPP v souladu s § 23 odst. 2 zákona č. 563/2004 Sb. O povinnosti výkonu „nepřímé pedagogické činnosti“, tj. prací souvisejících s přímou pedagogickou činností a celkově přítomnosti na pracovišti rozhoduje ředitel školy dle § 22a odst. 2 zákona č. 563/2004 Sb. U pracovníků PPP tak rozhoduje její ředitel.

Rozsah studijního volna k dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků samostudiem se řídí § 24 odst. 7 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tj. pro všechny pedagogické pracovníky v jednotném rozsahu 12 pracovních dnů ve školním roce (pro celý úvazek).

2.3.5 Supervizní a intervizní činnost

Jednou z forem podpory pedagogických pracovníků je supervize. Ta představuje důležitou oblast jejich profesního růstu. Lze ji chápat současně jako aktivní prvek prevence syndromu vyhoření a přetížení (sídlení, provázení, konzultace, podpora). Smyslem supervize je rozvíjet profesní dovednosti supervidovaných, posilovat vztahy v pracovním týmu a nacházet řešení problematických situací

Předmětem supervize ve školském a školním poradenském systému je vždy především odborná podpora a pomoc, která vede ke zvyšování kompetencí pro nacházení efektivních řešení problémů a krizových i dalších náročných situací. Je chápána jako podpůrný pracovní nástroj, který nemá atribut dohledu či kontrolní činnosti.

Intervize je forma profesního sdílení, která podobně jako supervize slouží k celoživotnímu učení a rozvoji v pomáhajících profesích. Ve školství má podobu dlouhodobého skupinového setkávání kolegů v rámci odbornosti. Intervizi organizuje některý z členů pedagogického sboru nebo skupina společně. Intervize je založena na potřebě aktérů diskutovat nad profesními problémy, přičemž spolupráci na pracovišti, pomáhá řešit složité situace nebo koordinovat péči o žáky.

Závěr

V odborném příspěvku se autorka zaměřila na aktuální analýzu programu pojmenovaném po jednom z největších filozofů Evropy - Operační program Jan Amos Komenský, konkrétně na prioritu 2, s názvem výzvy Šablony pro MŠ a ZŠ - Podpora aktivit naplňujících aktivitu v akčních plánech v souladu s Dlouhodobým záměrem vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy a navazující aktivity v souladu s pokračující implementací prioritních témat Strategie 2030+ (a v návaznosti na šablony OP VVV): Personální podpora MŠ a ZŠ (včetně ověření modelu institucionalizace pozic školního psychologa a školního speciálního pedagoga v ZŠ)

Pokud shrneme jednotlivé cíle, pak obecným cílem OP JAK je podpora rozvoje otevřené a vzdělané společnosti založené na znalostech a dovednostech, rovných příležitostech a rozvíjející potenciál každého jednotlivce, která povede k růstu konkurenceschopnosti České republiky a zlepšení životních podmínek jejích obyvatel.

https://www.mapvzdelavani.cz/evt_file.php?file=1955

Cílem procesu institucionalizace je pak nastavit systém tak, aby služeb školního psychologa a školního speciálního pedagoga mohlo využívat co nejširší spektrum žáků, kteří vykonávají povinnou školní docházku, a zároveň byla dlouhodobě zajištěna profesní stabilita těchto pozic.

<https://www.edu.cz/specialni-pedagog-a-skolni-psycholog-pro-kazdou-zs/#1-co-je-c%C3%ADlem-institucionalizace-podp%C5%AFrn%C3%BDch-pozic>

Seznam zdrojů

Dotace EU-Programové období 2021-2027

https://www.mapvzdelavani.cz/evt_file.php?file=1955

Metodika k institucionalizaci podpůrných pedagogických pozic (školní psycholog, školní speciální pedagog) - edu.cz

OP JAK PPP a SPC KHK (poradenstvikhk.cz)

Speciální pedagog a školní psycholog pro každou ZŠ - edu.cz

Kontakt

PaedDr. Zdenka Šándorová, Ph.D.
Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, Katedra věd o výchově
Zdenka.sandorova@upce.cz